

Čemu nas uči Luter

dr nenad božović

REFORMACIJA IZ RAZLIČITIH UGLOVA U KNJIZI *SPASENI I PROKLETI* TOMASA KAUFMANA

Knjiga *Spaseni i prokleti – Istorija reformacije* obuhvata istoriju ovog pokreta u periodu od jednog veka, od početke reformacije, širenje njenih ideja, opisuje cepanje Rimokatoličke crkve i nastanak evangeličkih, odnosno protestantskih crkava i zajednica, kao i njihovo širenje na evropskom i američkom kontinentu. Delo potpisuje čuveni getingenški istoričar crkve Tomas Kaufman, a u prevodu sa nemačkog jezika Maje Matić, objavljena je u izdanju kuće Clio.

Autor piše pitko i razumljivo, a reformaciju posmatra iz različitih uglova – istorijskog, političkog, kulturnog i, svakako, teološkog. On analizira političku i kulturološku situaciju u Evropi na prelazu iz 15. u 16. vek, kad se najvećim delom kontinenta prostiralo Sveto rimsko carstvo na čijem čelu se nalazio nemački car vladajući uz blagoslov Svete stolice. Pod krunom je objedinjavao mnoge narode i obezbedio neometan protok trgovine i mobilnost ljudi. Istovremeno, krute moralne stege Svetog rimskog carstva kao i piramidalno hijerarhijsko ustrojstvo njenog društva i Rimokatoličke

crkve vapilo je za promenom (reformom) na koju su upravo i pre Lutera ukazivali humanisti poput Erazma Roterdamskog.

Kao i tokom takozvanog Avinjonskog (vavilonskog) ropstva papa, Rimokatoličku crkvu i u ovom periodu potresali su skandali. Zarad finansiranja građevinskih i vojnih poduhvata prodavale su se indulgencije, odnosno, oproštajnice: jedan plemić nije morao da se pokaje za svoj greh ili da se promeni, potrebno je bilo samo da dovoljno plati za oproštaj. Na takvu devalvaciju hrišćanske Svete tajne pokajanja nije mogao da oćuti mladi Martin Luter, u to vreme monah Rimokatoličke crkve.

Tomas Kaufman daje vrlo objektivan Luterov portret. On je bio vrlo asketski nastrojen monah iz reda Svetog Avgustina i dobro obrazovan teolog. Sklon ćestim postovima i revnosan u svakom uzdržanju, Martin je primetio da ga telo, naćalost, ćesto ne sluća te je stvorio sliku o sebi kao velikom grećniku. To je, uopćte uzev, bio uobićajen mentalitet srednjevekovnog monaćstva i pućke poboćnosti. Frustracija zbog slabosti tela vodila ga je ka (pre)naglaćavanju ućenja apostola Pavla o "opravdanju" koje podrazumeva kako nije moguće da se ćovek pred Bogom opravda svojim delima (aktivno), već ćoveka opravdava samo Boćija milost (pasivno). Drugim rećima, ćoveku je zaista dovoljno samo da veruje u tu milost i biće, uprkos svojoj grećnosti, opravdan (spasen). Kasnije je Luter napustio monaćki naćin ćivota, oćenio se i dobio šestoro dece, stekao imanje, brinuo o svojim roditeljima i prijateljima.

Kardinal Kajetan je prvi primetio opasnost Luterovog protivljenja oproštajnicama i tvrdio da se spasenje ne postiće (samo) kroz lićni odnos sa Bogom nego i kroz pripadnost Crkvi kao posredniku spasenja. Luter je, sa druge strane, naglaćavao ovaj lićni odnos sa Bogom koji je u osnovi takozvane moderne poboćnosti (devotio moderna), odnosno, kasnije nastalog shvatanja da se moće biti poboćan i van Crkve. Time se indirektno negirala moć pape da opraća grehove, kao i uloga Crkve kao posrednika spasenja. Mećutim, dekonstruićući okamenjene crkvene strukture, Luter je stvorio plodno tle za dalje podele: svako ko je imao razlićito tumaćenje Biblije osnivao je novu crkvu.

Nakon kaćenja 95 teza na vrata vitenberćke crkve 1517. godine poćinje njegov sukob sa Rimokatolićkom crkvom, a Kaufman naglaćava da je reformatorski pokret u svojim poćecima podrazumevao reformu unutar Crkve. Tek će Luterov sukob sa kardinalom Kajetanom i javna osuda na saboru pokazati nemogućnost unutraćnje reforme i dovesti do shizme. U te okolnosti se, naravno, upliće interes nemaćkog (saksonskog) plemstva, koje u reformaciji vidi povod za samostalniji poloćaj pod carem. Izbija Őmalkaldski rat koji će se zavrćiti tek Augsburćkim verskim mirom. Ovaj mirovni sporazum poslućiće kao evropski model sućivota razlićitih hriććanskih denominacija.

Vrlo je zanimljivo da Tomas Kaufman skreće paćnju na neke vaćne istorijske fenomene koji su umnogome uticali na istorijski razvoj reformacije. Naime, otkriće ćtampe bilo je kljućno za šírenje

Luterovih ideja – da nije bilo mogućnosti mašinskog umnožavanja tekstova, Luterove ideje nikada ne bi stigle u najudaljenije kutove evropskog kontinenta. Štampari su na Luteru kao plodnom piscu zarađivali mnogo i bili su ozareni kada bi se pojavio sa gomilom rukopisa. Takođe, trgovci i obrazovani ljudi su rasturali njegove spise, a bez toga bi reformacija ostala neznan događaj pobune jednog monaha u saksonskoj provinciji.

Kroz Luterovu teologiju Biblija biva vraćena u centar teološkog promišljanja. U pozadini ovog promišljanja provlači se renesansni zanos iskazan u maksimi *ad fontes*– ka izvorima, tačnije, želja da se hrišćanstvo vrati svojim izvornim oblicima i fundira na biblijskim osnovama. Nakon Luterovog prevoda Biblije na nemački jezik, svaki hrišćanin je dobio priliku da čuje i razume Reč Božiju na svom jeziku. Sa druge strane, ovo je oslabilo nadnacionalne društvene strukture i fundiralo nacionalne kulture što je u biti vodilo ka partikularnosti i fragmentarnosti nasuprot crkvenom univerzalizmu.

Vrlo živim i razumljivim jezikom, kome je svakako doprineo kvalitetan prevod, ova knjiga nam može pomoći da razumemo jednu veliku hrišćansku tradiciju kojoj danas pripada više od 800 miliona ljudi širom planete u različitim denominacijama i koja po najnovijim podacima raste. Ona ruši predrasude o jednoj tako važnoj religijskoj zajednici u svetu, a može pomoći da se razumeju kulturološki i religijski tokovi Evrope, kao i političke okolnosti Evrope i Amerike, pa i dela Azije i Afrike.